

4 514(4/8)
Т 89

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ІНСТИТУТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Турчик Ірина Хосенівна

УДК 796.011. 3:371.2 (410.1)

**ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І СПОРТ У
ШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ АНГЛІЇ**

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання
різних груп населення

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту

ЛЬВІВ – 2005

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі біологічних основ фізичної культури Львівського державного інституту фізичної культури, Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Шиян Олена Іллівна
Львівський державний інститут фізичної культури, доцент кафедри біологічних основ фізичної культури.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Вільчковський Едуард Станіславович,
Львівський державний інститут фізичної культури,
професор кафедри теорії і методики фізичного виховання;

кандидат педагогічних наук, професор
Лабскір Володимир Михайлович,
Національний технічний університет
“Харківський політехнічний університет”,
професор кафедри фізичного виховання.

Провідна установа: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова,
кафедра теорії і методики фізичного виховання,
Міністерство освіти і науки України, м.Київ.

Захист відбудеться **17 листопада 2005 року** о 16 годині 30 хвилин під час засідання спеціалізованої вченої ради К 35.829.01 Львівського державного інституту фізичної культури за адресою:
м. Львів, вул. Костюшка, 11.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Львівського державного інституту фізичної культури (79000, м. Львів, вул. Костюшка 11).

Автореферат розіслано 12 жовтня 2005 року.

Учений секретар спеціалізованої вченої ради **О.М. Вацеба**

Актуальність. Розвиток фізичного виховання дітей і молоді у вітчизняній системі освіти, виведення його на світовий рівень має здійснюватися у контексті всебічної інтеграції України в міжнародну систему освіти та взаємообміну передовим досвідом. Без аналізу й використання досвіду інших держав сьогодні не може успішно розвиватися жодна країна. Широка обізнаність у сфері професійних зацікавлень є умовою конкурентноздатності будь-якого фахівця. Тому не випадково питання організації і методики фізичного виховання в зарубіжних країнах цікавлять багатьох сучасних українських фахівців (Вільчковський Е.С. (2004), Круцевич Т.Ю. (2004), Куц О.С. (1995), Лабскір В.М. (2003), Сергієнко Л.П. (2001), Шиян Б.М. (1999), науковців країн колишнього СРСР та Варшавського договору (Гуськов С.И., Зотов А.П. (2002), Крадман Д.А. (1973), Krawczyk Z., Malska A. (1997), Lisicki T., Wilk B. (2005) Pospiech J. (2001), Jaworsky Z. (2001)).

Загальнонаукове та теоретичне значення мають дисертаційні роботи вітчизняних і зарубіжних фахівців, що пов'язані з дослідженням стану фізичного виховання і спорту закордоном: Афганістану (Панаєв Г. (1993)), Греції (Сінадінос Н. (1991)), Румунії (Попеску І. (1971), Арделян Г. (2000)), США (Бавина Л. (1987), Віндіок О. (2003)) та ін.

Реформування системи освіти в цілому, що розпочалося в Англії у 1988р., вважається одним з найуспішніших у Європі. Водночас проведений нами аналіз літературних джерел не виявив фундаментальних робіт науковців України на тему фізичного виховання і спорту у шкільній системі Англії. Актуальність нашого дослідження зумовлена, з одного боку, цінністю досвіду Англії у реформуванні системи фізичного виховання школярів для вдосконалення теперішньої системи в Україні, а з іншого – ступенем дослідженості проблеми. Це і зумовило вибір теми нашого дослідження: “Фізичне виховання і спорт у системі шкільної освіти Англії”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження здійснювалося відповідно до теми 2.1.6 “Комплексний підхід до розв'язання завдань фізичного виховання учнівської молоді” Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2001-2005 роки Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України з номером державної реєстрації 0102U005721.

Роль автора у виконанні цієї теми полягала у нагромадженні теоретичного матеріалу й аналізі стану фізичного виховання і спорту у шкільній освіті Англії.

Об'єкт дослідження – система фізичного виховання і спорту учнів у шкільній освіті Англії.

Предмет дослідження – мета, завдання, зміст і форми фізичного виховання та спорту учнів у системі шкільної освіти Англії.

АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІКИ
УКРАЇНИ

Мета дослідження полягала у виявленні базових ідей та принципів системи фізичного виховання і спорту школярів Англії; в аналізі змісту та форм його організації; у вивченні можливості адаптації до фізичного виховання школярів України.

Завдання дослідження:

- Дослідити стан теорії та практики фізичного виховання шкільної молоді Англії з урахуванням соціальних умов життя західноєвропейського суспільства.
- Проаналізувати програмно-нормативні основи фізичного виховання та спорту школярів Англії.
- Виявити особливості та провідні тенденції розвитку фізкультурної освіти школярів Англії.
- Розробити рекомендації щодо можливостей використання досвіду фізичного виховання та спорту школярів Англії на сучасному етапі реформування системи фізичного виховання школярів України.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використовувалися такі методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення даних науково-методичної літератури й офіційних документів, методи порівняльно-педагогічних досліджень, а також математично-статистичного опрацювання результатів дослідження.

Наукова новизна та теоретичне значення одержаних результатів:

- вперше в Україні здійснено аналіз сучасного стану фізичного виховання та спорту у шкільній освіті Англії;
- введено в науковий обіг документи, що регламентують процес фізичного виховання школярів Англії, та встановлено відповідність між англійськими та українськими науковими термінами галузі фізичного виховання і спорту;
- розкрито принципи, провідні тенденції та специфіку викладання предмету "Фізкультурна освіта" у школах Англії.

Практичне значення роботи полягає в узагальненні та поширенні інформації про фізичне виховання і спорт в Англії та в інших європейських державах, досвід яких може бути використаний у системі фізичного виховання школярів України. Розроблено рекомендації щодо можливостей використання досвіду фізичного виховання та спорту школярів Англії на сучасному етапі реформування у школах України.

Матеріали, наукові положення і висновки, зроблені автором, можуть бути використані під час складання навчальних планів і шкільних програм фізичного виховання; при підготовці навчальних посібників, підручників та курсів лекцій з теорії і методики фізичного виховання для студентів спеціалізованих вищих навчальних закладів України. Матеріали дисертації можуть послужити підґрунтям для розробки спеціальних курсів і спеціальних семінарів для студентів ВНЗ.

Розроблений автором термінологічний словник допоможе фахівцям галузі і студентам в опрацюванні англomовних видань.

Отримані результати впроваджені у навчальний процес перепідготовки фахівців галузі фізичного виховання Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, у навчальний процес фізичного виховання учнів ЗСШ №2 (м. Дрогобич) та ЗСШ №2 (м. Трускавець), студентів Львівського державного інституту фізичної культури, про що свідчать відповідні акти (від 05.09.04, 20.09.04, 21.09.04, 22.09.04, 30.05.04).

Особистий внесок дисертантки полягає у визначенні напрямку, мети, завдань дослідження, нагромадженні фактологічного матеріалу, аналізі навчальної програми з фізичного виховання школярів Англії та проведенні опитувань школярів і студентів України, а також інтерпретації результатів та написанні дисертаційної роботи.

У роботах, виконаних у співавторстві, дисертантові належать результати досліджень, що стосуються джерельного пошуку, вивчення та узагальнення фактологічного матеріалу.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані на VI, VII, VIII, IX міжнародних наукових конференціях “Молода спортивна наука України” (Львів, 2002-2005); на відкритій науковій конференції аспірантів НУФВСУ, присвяченій 50-річчю підготовки наукових кадрів на базі аспірантури університету (Київ, 2004); на II Міжнародній конференції “Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи” (Дрогобич, 2003); на Міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні проблеми розвитку руху “Спорт для всіх” у контексті європейської інтеграції України” (Тернопіль, 2004); на Всеукраїнській науково-практичній конференції „Основні напрямки розвитку фізичної культури, спорту та фізичної реабілітації в Україні” (м. Дніпропетровськ, 2004); на міжнародній науковій конференції “Prozdrowotny styl zycia – uwarankowania społeczne” (Гданськ, Польща, 2005); на засіданнях наукового гуртка аспірантів Львівського державного інституту фізичної культури (2002 - 2004); під час щорічних науково-методичних конференцій професорсько-викладацького складу Львівського державного інституту фізичної культури (2002 - 2005).

Рекомендації щодо можливостей використання в Україні досвіду фізичного виховання і спорту школярів Англії за матеріалами дисертації були викладені на засіданнях методичних об'єднань та курсах підвищення кваліфікації вчителів фізичного виховання м. Львова та м. Дрогобича (2003 -2005 рр.).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження відображено у методичних рекомендаціях, короткому здумачному словнику-довіднику, та 14 публікаціях, серед яких 9 статей у спеціалізованих фахових наукових виданнях України; 9 праць виконано одноосібно.

Структура та обсяг дисертації. Робота викладена на 207 сторінках

тексту і складається з переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку літератури і додатків. Дисертація містить 16 таблиць, 9 рисунків, 8 додатків в тому числі 4 актів впровадження. Перелік використаних джерел налічує 221 найменування наукової і спеціальної літератури, з них 134 – зарубіжних авторів.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення наукових результатів, особистий внесок здобувача; подано інформацію про апробацію результатів дослідження й кількість публікацій, структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі **“Теоретико-методичні основи фізичного виховання як педагогічна проблема”** обґрунтовано концепцію дослідження, узагальнено праці провідних учених галузі з проблем фізичного виховання в школах країн Європи у сучасних умовах, а також розглянуто місце предмету фізкультурної освіти у системі шкільної освіти Англії.

Аналіз літературних джерел свідчить, що фізичне виховання майже у всіх державах Європи має статус єдиного обов'язкового предмету шкільної програми, який сфокусований переважно на тілобудові, активізації рухової діяльності, розвитку фізичних якостей та здоров'ї. Важливим завданням теоретиків і практиків західноєвропейського фізичного виховання є пошук інноваційних шляхів залучення учнів до фізичної активності з використанням міжнародного досвіду організації фізкультурно-спортивної роботи.

Опрацьовані документи дали змогу виявити загально світові тенденції: посилення співпраці шкіл і місцевих спортивних організацій; зростання зацікавленості учнів до уроків фізичного виховання завдяки введенню у навчальну програму нових видів рухової активності; поглиблення теоретичних знань з фізичного виховання; створення та введення в дію різноманітних спеціальних Національних програм для молоді, ініційованих урядом з метою продовження спортивного стилю їх життя у майбутній діяльності; зростання громадського впливу та соціальної ролі фізичного виховання. Поряд із позитивними практичними прикладами виявлено невідповідність між офіційною політикою та реальністю.

Вивчення джерельної бази щодо шкільної системи освіти в Англії дозволяє стверджувати, що реформування освіти 1988 року в Англії відбувалося за такими основними напрямками: перегляд змісту, впровадження національного оцінювання знань учнів, посилення централізації в управлінні системами різних галузей освіти, у тому числі і фізичного виховання. З 1988 року навчання у державних школах Англії відбувається за єдиним Національним навчальним планом, що передбачає вивчення 10 обов'язкових предметів, до яких належить і фізкультурна освіта.

У другому розділі “**Методи та організація досліджень**” розкрито систему взаємодоповняльних методів, адекватних об’єкту, предмету, меті та завданням дослідження; обґрунтовано доцільність використання цих методів, а також висвітлено організацію дослідження.

Дослідження проводилося трьома етапами впродовж 2001-2004 років.

На *першому етапі* (жовтень 2001 – листопад 2002 р.) вивчалася література з означеної проблеми, було визначено об’єкт, предмет, мету, завдання дослідження, обрано його методологію.

Джерельною базою дослідження слугували фонди наукових бібліотек України: Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського (м. Київ); бібліотеки Національного університету фізичного виховання і спорту (м. Київ); Львівської обласної наукової бібліотеки ім. В.Стефаніка НАН України (м. Львів); Наукової бібліотеки Львівського Національного університету імені І.Франка (м.Львів); бібліотеки Львівського державного інституту фізичної культури (м. Львів), бібліотеки Російської державної академії фізичної культури (РГАФК, м. Москва, Росія); бібліотеки академії фізичного виховання у м. Гожув Велькопольский та у м. Гданськ (Польща), бібліотеки національного Британського музею (British National museum library). Було також опрацьовано офіційні сайти відділу освіти і науки Великої Британії (www.nc.uk.net, www.ncaction.org.uk), фізкультурно-освітнього центру для вчителів, студентів та учнів (www.physicaleducation.co.uk).

Одним з важливих завдань на цьому етапі було створення англо-українського та українсько-англійського тлумачного словника-довідника термінів галузі фізичного виховання.

На *другому етапі* досліджень (липень 2002 – вересень 2003 р.) перебуваючи у Великій Британії, автор спостерігала за уроками фізичної культури та проводила особисті бесіди з фахівцями галузі, метою яких було загальне ознайомлення з методикою проведення уроків фізкультурної освіти в Англії, навчальними планами і програмами середніх шкіл з фізкультурної освіти.

На цьому ж етапі в Україні було проведено анкетування студентів Львівського державного інституту фізичної культури щодо їх зацікавленості закордонними системами фізичного виховання. В опитуванні взяли участь 150 студентів четвертого курсу факультетів фізичного виховання, спорту, фізичної реабілітації і оздоровчої фізичної культури.

На *третьому етапі* досліджень (вересень 2003 – жовтень 2004 р.) було узагальнено результати анкетування школярів Англії і проведено аналогічне опитування українських школярів; виявлено особливості, що мають міжнародну цінність та можуть бути використані у процесі реформування системи фізичного виховання та спорту галузі фізичного виховання України; підготовано текст дисертації.

У третьому розділі “Фізкультурна освіта школярів Англії” викладено результати вивчення питань реформування управління сфери фізкультурної освіти в Англії на сучасному етапі; проаналізовано Національну програму та роль міжпредметних зв’язків у ній; висвітлено шляхи інтеграції учнів з особливими потребами у навчальний процес; розкрито методику організації навчання предмету фізкультурної освіти у середніх школах Англії; з’ясовано роль оцінювання та екзамену в системі фізкультурної освіти школярів Англії.

Процес обов’язкового навчання у середніх школах Англії поділяється на чотири ключові етапи, протягом яких школярі Англії повинні досягнути певних рівнів навчання (з I до VIII), визначених Національною програмою фізкультурної освіти. Залежно від етапу навчання програмою передбачено такі обов’язкові види діяльності на уроках фізкультурної освіти: легка атлетика, гімнастика, танці, ігри, активне дозвілля на природі, плавання.

З кожним наступним етапом можливість вибору зазначених видів діяльності відповідно до власних інтересів учнів зростає (табл. 1):

Таблиця 1

Обов’язкові види діяльності учнів англійських шкіл на ключових етапах

Етапи	I етап (3 -4 обов’язкових види)	II етап (3 обов’язкових видів)	III етап (4 обов’язкових види)	IV етап (2 обов’язко- вих види)
Види діяльності	Ігри	Ігри	Ігри	Ігри, гімнастика танці, плавання, легка атлетика; активне дозвілля на природі (вибір !)
	Гімнастика	Гімнастика або танці (вибір !)	Гімнастика або танці (вибір 1 або 2 видів !)	
	Танці			
	Плавання (за певних умов)	Плавання	Плавання, легка атлетика, активне дозвілля на природі (вибір 1 або 2 видів !)	
Легка атлетика Активне дозвілля на природі				

Ми вирахували максимальну можливу кількість варіантів, які можуть обирати учні Англії на третьому ключовому етапі – вона становить 9. Максимальна кількість варіантів вибору на четвертому ключовому етапі зростає до 15.

Порівняльний аналіз шкільних програм з фізичного виховання школярів Англії та України свідчить, що зміст спортивної діяльності на уроках фізкультурної освіти у середніх школах Англії передбачає значну кількість спортивних ігор, які не містяться у програмі навчання для шкіл України (табл. 2):

Таблиця 2

Порівняння наявності спортивних ігор у змісті шкільних програм з фізичного виховання Англії та України

<i>Спортивна гра</i>	<i>Шкільна програма Англії</i>	<i>Шкільна програма України</i>
<i>Бадмінтон</i>	+	+
<i>Баскетбол</i>	+	+
<i>Волейбол</i>	+	+
<i>Гольф</i>	+	-
<i>Крикет</i>	+	-
<i>Лакрос</i>	+	-
<i>Настільний теніс</i>	+	+
<i>Нетбол</i>	+	-
<i>Регбі</i>	+	-
<i>Сквош</i>	+	-
<i>Софтбол</i>	+	-
<i>Теніс</i>	+	+
<i>Футбол</i>	+	+
<i>Хокей</i>	+	+
<i>Хокей на траві</i>	+	-

Розподіл навчального матеріалу з предмету “Фізкультурна освіта” у середніх школах Англії здійснюється за допомогою спеціальних модулів. Національна програма визначає 27 модулів різних рівнів складності, використовуючи які вчителі можуть скласти власну систему роботи. Переважна більшість шкіл використовують 12-модульну систему роботи. У табл. 3 подано один з можливих варіантів вибору модулів, який здебільшого використовують учителі фізкультурної освіти Англії на третьому ключовому етапі для учнів середнього рівня підготовленості. Саме така кількість модулів вважається мінімально допустимою для використання.

Таблиця 3

Орієнтовна 12-модульна схема фізкультурної освіти (третій ключовий етап) в школах Англії

<i>Вид діяльності</i>	<i>Типи модулів</i>			
	<i>Ввідний</i>	<i>Початковий рівень складності</i>	<i>Середній рівень складності</i>	<i>Поглиблений рівень складності</i>
<i>Ігрова діяльність</i>	+			
<i>Ігри на проникнення</i>		+		
<i>Ігри з мішенню</i>		+	+	
<i>Ігри на майданчику</i>		+	+	+
<i>Танці</i>		+		+
<i>Гімнастика</i>		+	+	
<i>Плавання та безпека на воді</i>		+		
<i>Легка атлетика</i>				
<i>Активне дозвілля на природі</i>	•			

Проведений аналіз програм та документів дозволяє стверджувати, що вагоме місце в системі фізкультурної освіти Англії внаслідок реформування відведене оцінюванню діяльності учнів, їх досягнень. Якщо до реформи 1988 року вчителі фізкультурної освіти Англії володіли досить вузьким спектром методів оцінювання навчальних досягнень учнів, то тепер у практиці оцінювання застосовують різні стратегії: формальне і неформальне оцінювання; внутрішнє та зовнішнє оцінювання; оцінювання за критеріями, нормативами та індивідуальними особливостями; іспит з фізкультурної освіти.

Особливу роль для формування академічної значущості предмету відіграло впровадження іспиту з предмету "Фізкультурна освіта". Про це свідчить збільшення кількості учнів, що обрали екзамен з 38 тис. осіб у 1992 р., 87 тис. у 1997 р. і до 90 тис. у 2001 р. (рис.1).

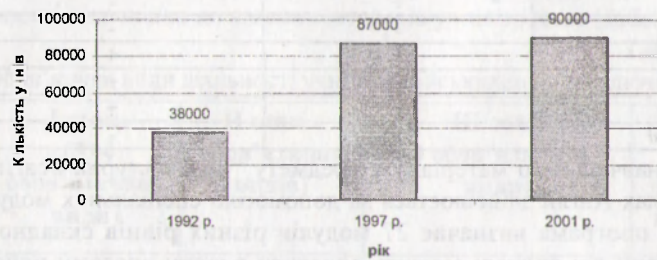

Рис.1. Динаміка зростання кількості випадків вибору іспиту з фізкультурної освіти серед учнів

Іспит з фізкультурної освіти містить 60% практичних завдань та 40% теоретичних питань. Практична частина передбачає вправлення щонайменше у трьох видах рухової активності (гімнастика, танці, легка атлетика та плавання) за вибором учня.

Обов'язковим є також обрання однієї зі спортивних ігор. Теоретична частина містить 24% завдань, пов'язаних зі здоровим способом життя, і 16% - з теорією спорту (рис.2).

Рис.2. Змістові складові іспиту з фізкультурної освіти в Англії

Характерною тенденцією навчально-виховного процесу з фізкультурної освіти у школах Англії є зміцнення зв'язків з іншими предметами (рідна мова, громадянська освіта, валеологія, інформаційно-комунікативні технології). Це допомагає учням краще засвоїти теоретичний матеріал і зобов'язує вчителів орієнтуватися у зазначених предметах у контексті їхньої реалізації у фізкультурно-спортивній тематиці.

Важливим завданням фізкультурної освіти школярів Англії є залучення дітей з особливими потребами до спільних занять зі здоровими дітьми. Процес фізичного виховання дітей з особливими потребами в Англії передбачає: максимальну активізацію учнів у навчанні та фізичній діяльності; навчання контролювати свою поведінку, ефективно та безпечно брати участь у навчанні; підготовку до праці; забезпечення спеціальним інвентарем, засобами зв'язку і літературою.

У четвертому розділі **“Роль спорту у фізичному вихованні школярів Англії”** викладено результати дослідження історичного аспекту впровадження спорту в освітню систему цієї країни; організацію діяльності у сфері спорту та рекреації в Англії; розкрито місце спорту в навчально-виховному процесі школярів Англії на сучасному етапі.

Питання фізичного виховання та спорту не залишалися поза увагою англійських мислителів та педагогів ще з давніх-давен. Зокрема, Томас Мор, Джон Локк, Герберт Спенсер та Роберт Оуен відводили фізичному вихованню та спорту важливе місце у своїх педагогічних системах. Саме в Англії зародилося чимало видів спорту, які пізніше поширилися у світі. Ще наприкінці XVIII – на початку XIX ст. в країні утворилися національні спортивні федерації з деяких видів спорту, тоді як в інших державах вони почали створюватися лише з початку XX ст. З XIX ст. організований спорт в Англії став важливою та необхідною частиною програми фізичного виховання учнів приватних шкіл.

На сучасному етапі, шкільний спорт відіграє важливу роль у навчанні та вихованні учнів, оскільки вважається першою сходинкою на шляху до серйозних спортивних досягнень; високий рівень його організації розглядається як основа для майбутніх успіхів на національному та міжнародному рівнях.

Завданнями шкільного спорту в Англії є: надання можливості займатися спортом усім дітям незалежно від ступеня талановитості; не тільки розвиток тіла і розуму, але й формування характеру учнів; досягнення певного рівня фізичної підготовленості та оволодіння різноманітними руховими навичками, що потребує значних зусиль волі й самодисципліни.

Ми виявили такі характерні особливості організації шкільного спорту в Англії: надання допомоги шкільному спорту з боку державних та громадських організацій; досягнення повної самостійності учнів шляхом надання їм можливості вибору форм спортивних занять; організація

спортивних змагань, спрямованих на досягнення певного спортивного результату, та проведення різноманітних спортивних свят, фестивалів, конкурсів; матеріальне забезпечення участі у спортивних заходах усіх зацікавлених школярів.

У п'ятому розділі “Аналіз результатів дослідження та їх узагальнення” представлено модель фізкультурної освіти в Англії, яку ми розробили, спираючись на результати нашого дослідження, та результати порівняльного аналізу ставлення учнів шкіл Англії та України до уроку фізичного виховання.

Проаналізувавши моделі англійських фахівців (Bruner J., Owen J. та ін.), що передбачають три складові фізкультурної освіти: освіта завдяки руху, освіта в русі та освіта про рух, ми пропонуємо власну модель (рис.2) фізкультурної освіти Англії, яка включає такі параметри: ключовий етап, вік учнів, статус, кількість предметів, спрямованість, види рухової активності, рівні навчальних досягнень, модуль, рівні складності модуля, методи оцінювання. По вертикалі ми розмістили зміст вимог на кожному етапі, а по горизонталі - зміст вимог залежно від віку учнів. Ми виявили, що освіта завдяки руху здійснюється переважно на першому і другому ключових етапах, освіта в русі - на третьому, а освіта про рух - на четвертому етапі. Проте кожен з цих змістових модулів реалізується і на інших етапах.

У результаті аналізу літературних джерел (Harriet Dismore, Richard Bailey) було виявлено, що більшість школярів Англії (87%) до уроку фізичного виховання ставляться позитивно (рис. 4).

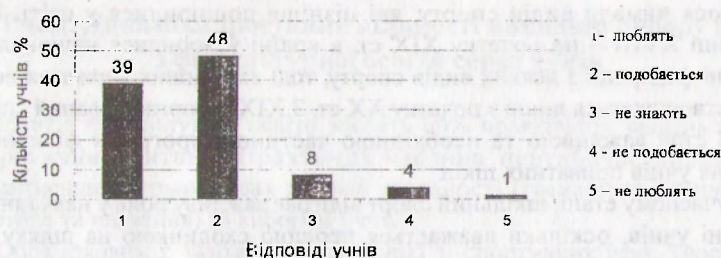

рис. 4. Ставлення англійських школярів до уроку фізичної культури (за Harriet Dismore, Richard Bailey)

Таке ж запитання було поставлене учням шкіл Львівщини. За нашими дослідженнями, частка позитивно налаштованих українських учнів є меншою (70%).

Складним завданням фізичного виховання обидвох держав залишається налагодження міжпредметних зв'язків. Нам було цікаво з'ясувати, як зміст навчальних програм з фізичного виховання в Англії та Україні сприяє формуванню бачення ролі фізичного виховання у засвоєнні інших предметів.

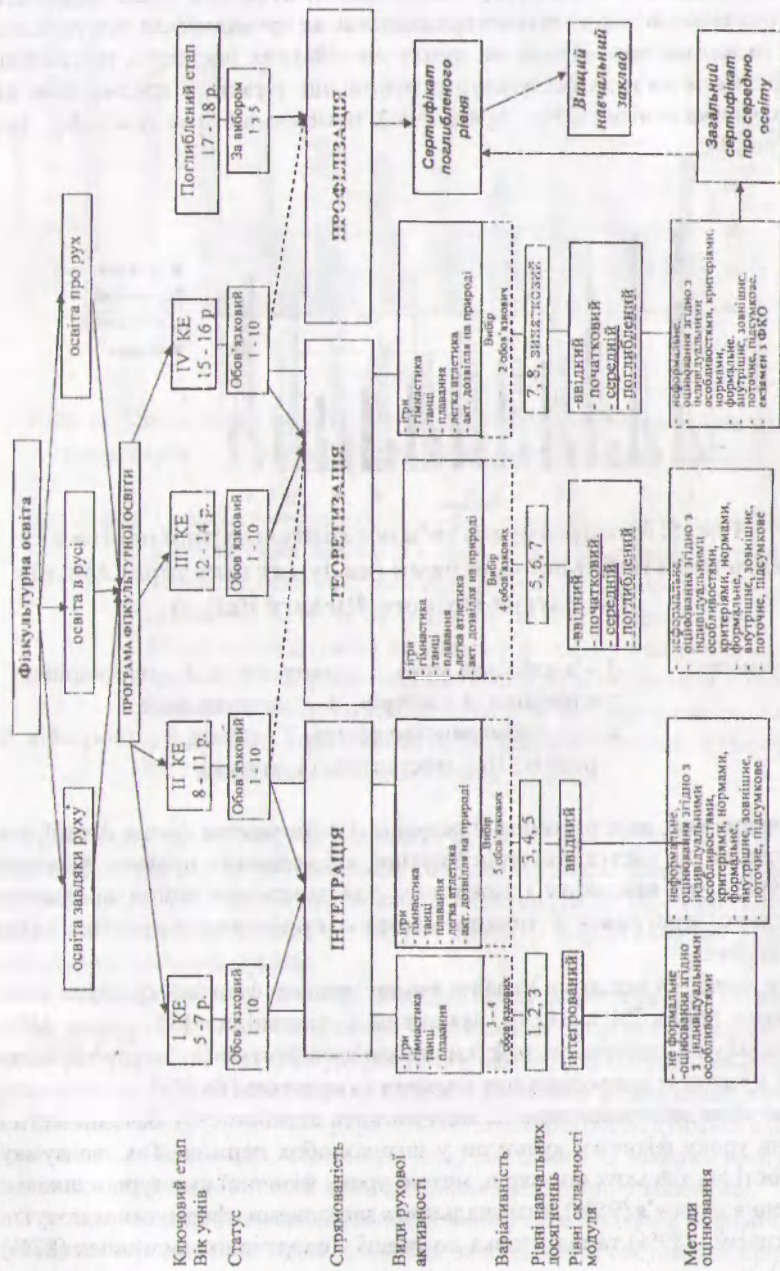

Рис. 3. Модель фізкультурної освіти в Англії

У програмі з фізкультурної освіти Англії особлива увага надається налагодженню зв'язків з такими предметами, як громадянська освіта, рідна мова та математика. Проте, на думку англійських школярів, найтісніші міжпредметні зв'язки фізкультурна освіта має з такими предметами, як громадянська освіта (12%), праця (9%), іноземна мова та географія (по 8%) (рис.5).

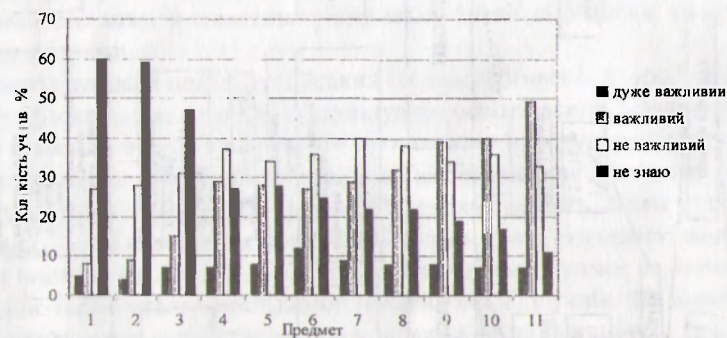

Рис. 5. Міжпредметні зв'язки фізкультурної освіти з предметами шкільної програми (на думку школярів Англії) (за Harriet Dismore, Richard Bailey)

Примітка: 1 – англійська мова, 2 – математика, 3 – природничі дисципліни, 4 - історія, 5 – іноземна мова, 6 – громадянська освіта, 7 – праця, 8 – географія, 9 – релігія, 10 – мистецтво, 11- музика.

Порівнявши, дані отримані у результаті анкетування учнів Англії, ми встановили, що частка школярів України, які вважають предмет фізичної культури дуже важливим і важливим для засвоєння інших предметів навчальної програми, є значно меншою порівняно з англійськими однолітками.

Так, лише 5% школярів України вважає предмет фізичної культури дуже важливим проти 7% в Англії, важливим - відповідно 13% проти 34%. Українські учні відзначають найтісніший зв'язок фізичної культури з працею (14%), а також із природничими науками та музикою (по 8%).

Наступне запитання мало на меті виявити відмінності у баченні мети і завдань уроку фізичної культури у школах обох держав. Так, на думку більшості англійських школярів, метою уроку фізичної культури в школі є зміцнення здоров'я (95%), визначальними завданнями - формування почуття колективізму (89%) та підготовка до участі у спортивних змаганнях (87%) (рис.6).

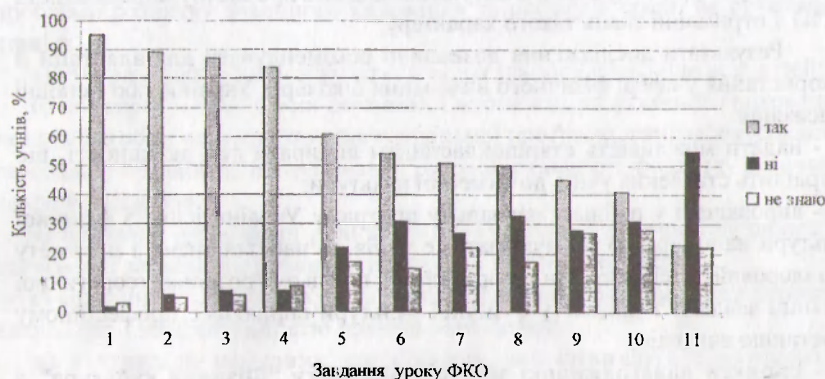

Рис. 6. Завдання уроку фізичної культури в школі (на думку школярів Англії) (за Harriet Dismore, Richard Bailey)

Примітка: 1 – зміцнення здоров'я, 2 - формування почуття колективізму, 3 - підготовка до участі у спортивних змаганнях, 4 - розвиток основних фізичних якостей та рухових здібностей, 5 - виховання почуття патріотизму до власної школи, 6- формування дружніх відносин у класі, 7 - виховання власної гідності, 8 - формування мотивації до відвідування школи, 9 - виховання почуття взаємоповаги та взаємодопомоги, 10 - формування сприятливої емоційно-психологічної атмосфери, 11 - здійснення міжпредметних зв'язків.

У школах міст Львова, Дрогобича та Трускавця з-поміж усіх запропонованих варіантів найбільше голосів отримало завдання розвитку основних фізичних якостей та рухових здібностей (98%), друге місце посіло завдання зміцнення здоров'я (92%) і третє - підготовка до участі у спортивних змаганнях (89%).

Отже, як бачимо, школярі обидвох країн розуміють, що основною метою занять фізичними вправами є зміцнення здоров'я. Спільним є і розуміння уроку фізичної культури, як уроку, що готує до спортивних змагань. Проте школярі Англії важливим завданням вважають формування почуття колективізму (89%), і лише 5% українських школярів погоджуються з ними. Відмінність пояснюється, вірогідно, тим, що одним із завдань програми фізичного виховання в Англії є налагодження співпраці у колективі.

З метою виявлення зацікавленості майбутніх фахівців з фізичного виховання інформацією щодо вивчення закордонних систем ми провели анкетування студентів четвертого курсу Львівського державного інституту

фізичної культури. Результати анкетування свідчать про значну зацікавленість (92%) з отриманні знань такого характеру.

Результати дослідження дозволили рекомендувати для адаптації й використання у сфері фізичного виховання школярів України такі основні положення:

- надати можливість старшокласникам вибирати вид активності, що покращить ставлення учнів до фізичної культури;

- впровадити у шкільну навчальну програму України іспит з фізичної культури на вибір, що стимулюватиме учнів до набуття знань з предмету про здоровий спосіб життя та з теорії спорту; при цьому розробка теоретичної частини завдань з предмету фізичної культури сприятиме професійному зростанню вчителів;

- сприяти налагодженню зв'язків предмету "Фізична культура" з дисциплінами обов'язкового циклу (громадянська освіта, рідна мова, інформатика, математика);

- сприяти формуванню в учнів навичок отримання інформації з CD-room про техніку виконання вправ, умінь знаходити інформацію в Інтернеті про можливі змагання, мовленнєвих умінь шляхом залучення учнів до планування й оцінювання власної роботи та роботи інших;

- сприяти вихованню в учнів важливих для суспільства якостей провідника через надання їм можливостей виконувати різні ролі у процесі організації спортивних змагань, фестивалів; залучати учнів до планування, організації й проведення спортивно-масових і оздоровчих заходів у школі, що сприятиме розвитку почуття відповідальності і колективізму;

- залучати студентів, учителів та викладачів до вивчення міжнародного досвіду в галузі фізичного виховання;

- необхідним є впровадження у програму підготовки фахівців України курсу лекцій з проблем фізичного виховання в зарубіжних країнах, спецкурсів і спецсеминарів, проведення спеціалізованих лекторіїв для викладачів ВНЗ та ознайомлення із зазначеною тематикою вчителів на курсах підвищення кваліфікації.

ВИСНОВКИ

1. За останні роки незалежності України помітно зріс інтерес вітчизняних фахівців до вивчення зарубіжних систем освіти, і зокрема фізичного виховання. Всебічний аналіз наукової та науково-методичної літератури вітчизняних та зарубіжних авторів дає підстави твердити про брак фундаментальних робіт науковців України на тему фізичного виховання і спорту в шкільній системі Англії. Відсутня впорядкована науково-методична література, яка б висвітлювала підходи до використання досвіду здійснення фізкультурної освіти у школах Англії.

2. Характерними особливостями політики держав Західної Європи щодо проблеми розвитку фізичного виховання та спорту в школі на сучасному етапі є:

- а) утвердження фізичної культури як загального права для всіх дітей;
- б) визнаний майже у всіх державах Європи статус фізичного виховання як єдиного обов'язкового предмету шкільної програми, який сфокусований переважно на тілобудові, активізації рухової діяльності, розвитку фізичних якостей та здоров'я;
- в) визнання виняткової ролі фізичної культури у збереженні здоров'я, досягненні загального розвитку та безпеки життєдіяльності;
- г) визнання взаємозв'язку між якістю фізичної культури та підготовкою викладачів і збалансованістю навчального плану;
- д) підтримка наукових досліджень, що сприяють підвищенню ефективності та якості фізичної культури.

3. Система фізкультурної освіти Англії формувалася та розвивалася на різних історичних етапах у тісному зв'язку з еволюцією середньої освіти загалом і характеризується високим рівнем індивідуалізації навчального процесу, незалежністю думки, суджень школярів і повнотою знань з обраного предмету. На початку реформування у кінці 80-х років минулого століття, не спостерігалось позитивних змін у фізкультурній освіті Англії: місцеве управління школами здійснювалося більше з позицій економічної вигоди, ніж практичної користі. У кінці 90-х років значне зростання якості матеріальних і людських ресурсів у фізкультурній освіті позитивно вплинуло на навчальну програму з дисципліни, розширило можливості фізкультурної освіти в школі, а працевлаштування дипломованих фахівців підвищило якість викладання і статус самого предмету, сприяло інноваційним процесам.

4. Програма фізкультурної освіти в Англії, крім вирішення традиційних завдань, спрямована на моральний, духовний, соціальний та культурний розвиток учнів, що значною мірою відповідає і програмі фізичного виховання України. У процесі досягнення зазначених цілей формуються комунікативні вміння учнів та здатність до самоконтролю, уміння співпрацювати, розв'язувати проблеми, вдосконалювати власне навчання. Реалізація програми фізкультурної освіти створює передумови, що сприяють активізації розумової діяльності учнів, критичного мислення та узагальнення своїх власних ідей і думок про тактику, стратегію і формування завдань; участі у суспільній роботі як учасника або організатора спортивних і танцювальних змагань та фестивалів; формуванню в учнів глибоких знань і розуміння здорового способу життя та збереження здоров'я в умовах погіршення довкілля.

5. Особливістю побудови навчально-виховного процесу фізкультурної освіти у школах Англії є: розподіл навчання на чотири етапи залежно від віку, на кожному з яких учні повинні досягнути певних рівнів навчання (з I

по VIII), передбачених завданнями Національної програми з фізкультурної освіти.

Програма фізкультурної освіти першого (5 – 7 років) та другого (8 – 11 років) ключових етапів передбачає: інтеграцію навчальної програми з фізкультурної освіти у загальний навчальний процес; більшу кількість обов'язкових видів рухової активності порівняно з третім і четвертим ключовими етапами, що дозволяє учням оволодіти широким спектром умінь і навичок до моменту усвідомленого обрання лише певних видів рухової діяльності; надання можливості учням Англії на другому ключовому етапі обирати вид рухової діяльності за бажанням.

Навчальна програма третього (12 – 14 років) та четвертого (15 – 16 років) ключових етапів передбачає додатковий теоретичний урок, що дозволяє вивчити теоретичні засади предмету, підготуватися до іспиту з фізкультурної освіти на Загальний Сертифікат Середньої Освіти і використовувати акредитацію як засіб подальшого навчання і працевлаштування; учням надається право вибору чотирьох із шести видів рухової активності на третьому та двох видів рухової активності на четвертому ключовому етапі.

6. Організація навчального процесу за програмою фізкультурної освіти у школах Англії передбачає розподіл навчального матеріалу на спеціальні модулі з кожного виду діяльності на усіх чотирьох ключових етапах, що дає можливість учителям: проводити групові заняття у класі або у невеликих групах; здійснювати індивідуальний підхід; самостійно обирати методики навчання та підручники; учням: демонструвати, застосовувати свої знання індивідуально або у команді; нести відповідальність за своє навчання; виявляти якості лідера у різних ситуаціях; здійснювати різноманітну самостійну діяльність.

7. Система оцінювання фізкультурної освіти в Англії має на меті відтворення учнями широкої картини їх досягнень, які належать до компетенції предмету. При цьому у практику оцінювання на сучасному етапі запроваджені різні стратегії: формальне і неформальне оцінювання; внутрішнє та зовнішнє оцінювання; оцінювання за критеріями, нормативами та індивідуальними особливостями; іспит з фізкультурної освіти.

Іспит з фізкультурної освіти відіграє значну роль у становленні статусу предмета, стимулює учнів до вдосконалення знань з фізичної культури, дає право отримати сертифікат, який засвідчує особисту позицію та інтерес учня до цієї важливої культурної сфери; стимулює до використання знань для досягнення вищих результатів і подальшого професійного зростання; стимулює професійний розвиток учителів та їх кар'єрне зростання.

8. У навчально-виховному процесі шкіл Англії значну роль відіграє спорт, оскільки традиційно необхідною частиною суспільного життя людей цієї країни вважається академічний спорт, який став основою фізичного виховання молоді. Організація шкільного спорту в Англії сприяє

формуванню зацікавленості учнів систематичними заняттями руховою діяльністю, пошуку спортивних резервів та ефективній селекції у всіх видах спорту. Позитивною рисою його організації є залучення місцевих спортивних товариств (клуби, школи танців, центри спортивного вдосконалення) до проведення занять у школах. Шкільний спорт сприяє вихованню в учнів самостійності та почуття відповідальності через надання їм можливостей планування, організації та проведення спортивних заходів у школах.

9. Аналіз сучасних тенденцій розвитку системи фізкультурної освіти в Англії свідчить про зміну пріоритетів у політиці щодо фізкультурної освіти в умовах освітніх реформ у середині 80-х - першій половині 90-х рр. Провідними тенденціями, які зумовлюють особливості національної системи фізкультурної освіти Англії, є: централізація змісту фізкультурної освіти, яка відображає прагнення Англії до знань, що отримують учні в школі через відкритість змісту; підтримка ініціативи вчителів у сфері фізкультурної освіти; інтеграція учнів з особливими потребами у навчальний процес фізкультурної освіти; врахування гендерних та етнічних особливостей національного складу учнів Англії; утвердження академічного статусу предмета; застосування новітніх методологічних підходів, що базуються на гуманістичній основі та спрямовані перш за все на подолання міжпредметних бар'єрів і налагодження міжпредметних зв'язків з дисциплінами обов'язкового циклу (рідна мова, громадянська освіта, валеологія, інформаційні технології).

Ця робота не висчерпує всіх можливих напрямків вивчення досвіду організації і методики фізичного виховання англійських дітей. Подальшої розробки вимагає вивчення: організаторсько-управлінських основ галузі фізкультурної освіти; підходів до оцінювання учнів з фізичної культури; розвитку мовленнєвої компетентності учнів засобами фізичного виховання; ролі спорту у навчально-виховному процесі; професійної підготовки вчителів фізичної культури; особливостей інтеграції дітей з особливими потребами у навчальний процес з фізкультурної освіти в Англії.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Турчик І.Х. Застосування модульної системи на уроках фізичного виховання (на прикладі навчальної програми середніх шкіл Англії): Метод. рек. – Трускавець: Плеяда, 2005. – 66 с.

2. Турчик І.Х., Шиян О.І. Короткий тлумачний словник-довідник термінів галузі фізкультурної освіти та спорту в Англії (з перекладом на українську мову). – Трускавець: Плеяда, 2004. – 32 с. (внесок автора 60%)

3. Турчик І.Х. Ціннісні аспекти фізичного виховання школярів Англії / Молода спортивна наука України: 36 наук. статей в галузі фіз. культури та

спорту. Вип.6. – Л., 2002. Т.1. – С. 130 – 133.

4. Турчик І.Х. Виховання соціальної поведінки та організаторських здібностей у процесі занять фізичним вихованням (на прикладі шкіл Англії) // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. / За ред. С. С. Єрмакова – Х.; Л., 2003. – №17. – С. 47-51.

5. Турчик І.Х. Фізкультурна освіта дітей 5-7 років у Великій Британії / Молода спортивна наука України: Зб. наук. статей в галузі фіз. культури та спорту. Вип. 8. – Л., 2002. – Т.3. – С. 359 – 363.

6. Турчик І.Х. Особливості фізичного виховання школярів Великої Британії // Молода спортивна наука України: Зб. наук. статей в галузі фіз. культури та спорту. Вип.7. – Л., 2003. – Т.2. – С.172 – 175.

7. Турчик І.Х. Роль теоретичних знань з фізкультурної освіти у підготовці молоді до професійної діяльності у школах Англії // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. / За ред. С. С. Єрмакова. – Х., 2004. – №9. – С. 31-36.

8. Турчик І.Х. Історичні аспекти розвитку фізичного виховання і спорту в Англії // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. / За ред. С. С. Єрмакова. – Х., 2004. – №15. – С. 151 – 156.

9. Шиян О., Турчик І. Роль спорту в навчально-виховному процесі шкіл Великої Британії (Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень) // Фізичне виховання в школі. – 2005. – №1. – С. 51-54.

10. Турчик І.Х., Шиян О.І. Методика та організація навчання предмету фізкультурної освіти у середніх школах Англії // Молода спортивна наука України: Зб. наук. статей в галузі фіз. культури та спорту. Вип.9. – Л., 2005. – Т. 3. – С. 337 - 342.

11. Турчик І.Х., Шиян О.І., Зазуляк І.Б. Особливості структури організації діяльності у сфері фізичного виховання, спорту та рекреації у Великій Британії // Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи: Зб. наук. пр. Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І.Франка - Дрогобич, 2003. – Вип. 2. – С. 51 - 56.

12. Шиян О.І., Прокопів Т.М., Турчик І.Х. Чинники формування пріоритетів у післядипломній фізкультурній освіті // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2002. – №2-3. – С. 98 - 100.

13. Турчик І.Х., Шиян О.І. Інтеграція учнів з особливими потребами у навчальний процес із фізкультурної освіти (ФКО) в Англії // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2004. – №4. – С. 143 – 145.

14. Турчик І.Х. Фізкультурна освіта у національній програмі Англії // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2004. – №7. – С. 136 – 139.

+5. Турчик І.Х., Шиян О.І., Зазуляк І.Б. Фізкультурна освіта дітей

середнього шкільного віку в Англії // Реалізація здорового способу життя – сучасні підходи: Зб. наук. пр. Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І.Франка – Дрогобич, 2005. – Вип. 4. – С. 56 - 61.

16. Turczyk I. Ukraine student's attitude to physical education lessons // Prozdrowotny styl zycia - uwarunkowania społeczne. – Gdansk, 2005. – P. 147 – 155.

АНОТАЦІЇ

Турчик Ірина Хосенівна. Фізичне виховання і спорт у шкільній освіті Англії. Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – Львівський державний інститут фізичної культури, Львів, 2005 р.

Дисертацію присвячено вивченню стану фізичного виховання і спорту у сучасній системі шкільної освіти Англії.

Об'єкт дослідження – система фізичного виховання і спорту учнів у шкільній освіті Англії. Предмет дослідження – мета, завдання, зміст і форми фізичного виховання та спорту учнів у системі шкільної освіти Англії. Мета дослідження полягає у виявленні базових ідей і принципів системи фізичного виховання і спорту школярів Англії; аналізі змісту та форм його організації; можливості адаптації у фізичному вихованні школярів України.

Наукова новизна полягає у здійсненні аналізу сучасного стану фізичного виховання та спорту в шкільній освіті Англії; у розкритті принципів, провідних тенденцій та специфіки організації викладання предмету “Фізкультурна освіта” у школах Англії; уведенні в науковий обіг документів, що регламентують процес фізичного виховання; узгодженні наукових термінів галузі фізичного виховання і спорту Англії та України; розробці рекомендацій щодо можливостей використання досвіду фізичного виховання та спорту школярів Англії на сучасному етапі реформування у школах України.

Ключові слова: фізкультурна освіта, шкільна освіта в Англії, реформування в школах, організація спорту школярів

Турчик Ірина Хосеновна. Физическое воспитание и спорт в школьном образовании Англии. Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.02 – физическая культура, физическое воспитание разных групп населения. – Львовский государственный институт физической культуры, Львов, 2005 г.

Диссертация посвящена изучению физического воспитания и спорта

в современной системе школьного образования Англии.

Объект исследования – система физического воспитания и спорта учащихся в системе школьного образования Англии. Предмет исследования – цель, задания, содержание и формы физического воспитания и спорта учащихся у системе школьного образования Англии. Цель исследования состоит в исследовании базовых идей, принципов, содержания и форм организации физического воспитания и спорта школьников Англии; возможностей их адаптации к физическому воспитанию школьников Украины.

Научная новизна состоит в проведении анализа современного состояния физического воспитания и спорта в школьном образовании Англии; в раскрытии принципов, ведущих тенденций и специфики организации преподавания предмета «Физкультурное образование» в школах Англии; во введении в научный оборот документов, которые регламентируют процесс физического воспитания; в согласовании научных терминов сферы физического воспитания и спорта Англии и Украины; в разработке рекомендаций, что касается возможностей использования опыта физического воспитания и спорта учащихся Англии на современном этапе реформирования в школах Украины.

Ключевые слова: физкультурное образование, школьное образование Англии, реформирование в школах, организация спорта школьников

Turchyk Iryna. Physical Education and sport in school education in England. Manuscript.

Thesis for obtaining Candidate's Degree in Physical Training and Sport in speciality 24.00.02 – Physical culture, Physical training of different groups of population. – Lviv State Institute of Physical Culture. – Lviv, 2005.

The dissertation deals with the problem of physical education and sports in the modern system of school education in England. The object of research is the system of physical education and sports for schoolchildren in England's secondary education. The subject of research – aim, tasks, contents and forms of physical education and sports for schoolchildren in the system of England's secondary education. The aim of research deals with the study of basic ideas, principles of schoolchildren physical education and sports system in England, as well as contents and organisation forms, their analysis, the discovery of their peculiarities and adaptation opportunities in physical education of Ukrainian schoolchildren.

The scientific novelty is explained by the analysis of the contemporary state of physical education and sports in England's school education, as well as by the discovery of principles, main tendencies and specification in the organisation of Physical Education teaching in English schools as a subject by the introduction of documents and program into scientific application which

bring into regulation the process of physical education and co-ordination of scientific terminology in the field of physical education and sports both in England and Ukraine; elaboration of recommendations concerning the possibilities to make use of the experience in physical education and sports for English schoolchildren in the present period of school reformation in Ukraine. In the introduction part there's grounded the actuality of the investigated problem and defined are the object, the subject, the aim, the tasks of research and their methodological principles; explained are the newness and practical significance of the scientific findings being the personal contribution of the candidate; defined are the place of the investigation results approbation and the number of publications; given are the structure and the volume of dissertation.

The first unit "Theoretical and methodological basis of physical education as a pedagogical problem" deals with the grounding of the research conception, generalisation of the leading scientists working in the field of physical education problems in European schools in modern conditions, as well as the consideration of the issue connected with the place of the subject of physical education in the system of England's school education.

The second unit "The Methods and Organisation of Investigations" reveals the system of correlated methods, adequate to the object, subject, aim and tasks of the investigation; it grounds the expediency of their application and also explains the investigation organisation.

The third unit "Physical Education for schoolchildren in England" investigates the reformation process of management of English physical education sphere at present, analyses the National Curriculum and its correlation to other subjects, explains the process of schoolchildren's integration with special demands in the educational process, deals with the methods of physical education teaching organisation in English secondary school as the subject, defines the place of evaluation and tests in the system of physical education in England.

The fourth unit "The Role of Sports in Physical Education of English Schoolchildren" investigation the historical aspects of theoretical principles of sports appearance and its introduction into educational system of the whole country, learnt in detail is the activities organisation in the field of sports and recreation in England; reveals the significance of sport in English up-bringing and educational school process at present.

The fifth unit "The Analysis of the Investigation Results and their Generalisation" presents our developed model physical education in England and makes the comparison of English and Ukrainian schoolchildren's attitude to the lessons of physical education and given are some practical recommendations.

Key words: physical education, school education in England, the reformation process in school, organisation the sport for schoolchildren